

Viite

Asia

Ulkoasiainneuvosto 23.3.2020; Suomen tavoitteet

Ulkoasiainneuvoston kokous järjestetään 23.3.2020. Kokouksen toteutustapa on vielä vahvistamatta. Ulkoministeri Pekka Haavisto osallistuu. Kokouksessa käsitellään kansainvälisiä toimia COVID-19-virustilanteeseen vastaamiseksi sekä mahdollisesti Turkin ja Syyrian tilannetta ja Lähi-idän rauhanprosessia. Kokouksen yhteydessä on määrä järjestää COVID-19-virusepidemiaan, Turkkiin ja Syyriaan sekä Lähi-itään keskittyvä videoneuvottelu Yhdysvaltain ulkoministeri Mike Pompeon kanssa.

Kansainväliset toimet COVID-19-virustilanteeseen vastaamiseksi

EU:n tulee vaikuttaa kolmansiin maihin, ettei lentokenttien sulkemisia (paluumahdollisuus) tapahtuisi yllättäen. Kaupallisten toimijoiden tulisi saada operoida näihin maihin siihen saakka, että matkailijat saadaan kotiutettua. Myös humanitaaristen korridorien on tärkeää pysyä avoinna. Suomi pitää tärkeänä EU:n selkeitä ja yhtenäisiä viestejä koronavirukseen liittyen, ml. globaalilla tasolla ja keskeisten kolmansien maiden suuntaan. On tärkeää, ettei koronavirusta käytetä kansainvälisissä suhteissa vastakkainasettelun lisäämiseen. On tärkeää, että EU:lla ja jäsenmailla on tilannekuva koronavirukseen liittyvästä mahdollisesta hybridivaikuttamisesta ja disinformaatiosta; pyrkimys EU:n ja jäsenmaiden yhteisiin koordinoituihin toimiin.

Turkin ja Syyrian tilanne

EU-Turkki julkilausuman 2016 asianmukainen toimeenpano tulee varmistaa. EU:n muuttoliikkeyhteistyötä Turkin kanssa tulee jatkaa yhdessä sovituilta pohjalta. Tavoitteena EU:n ulkorajoilla tulee olla järjestäytynyt toiminta kansainvälisten normien pohjalta ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Tuemme EU-instituutioiden keskusteluja Turkin kanssa tilanteen ratkaisemiseksi. Syyrian ja erityisesti Idlibin tilanteen osalta keskeistä on Venäjän ja Turkin sopiman Idlibin tulitauon pitäminen ja Idlibin alueen humanitaariseen tilanteeseen vastaaminen. EU-Turkki –julkilausuman toimeenpanoa ei tule kytkeä Syyrian ja Idlibin tilanteeseen. Ratkaisua Syyrian konfliktiin tulee yhä hakea YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 2254 (2015) mukaisesti syyrialaisvetoisen poliittisen prosessin kautta. On mietittävä, miten EU voi olla tässä tukena.

Lähi-idän rauhanprosessi

Suomi pitää tärkeänä keskustella EU:n toimista ja aseoitumisesta jatkossa. Suomi tavoittelee EU:n yhtenäistä, proaktiivista, rauhanratkaisuun tähtäävää ja kansainvälisen oikeuden periaatteita kunnioittavaa roolia. Suomen kanta Israelin ja Palestiinan välisen konfliktin ratkaisuun on muuttumaton. Tavoitteena on osapuolten välisten neuvotteluiden avulla saavutettava kahden valtion ratkaisu. Kaikki siirtokuntarakentaminen on kansainvälisen oikeuden vastaista ja vaarantaa tulevan Palestiinan valtion elinkelpoisuuden. EU:n viesteinä ulkoministeri Pompeolle tulisi olla, että rauhanratkaisun valmistelussa konfliktin molempien osapuolten tulisi olla mukana ja sen tulisi noudattaa kansainvälistä oikeutta ja -sopimuksia. EU:n on seurattava Israelissa osin epäselvän

sisäpoliittisen tilanteen takia jatkuvaa kovaa retoriikkaa mm. siirtokuntarakentamista koskien ja tarvittaessa reagoitava yhtenäisesti, kansainväliseen oikeuteen perustuvaa kantaamme korostaen. Israelin Länsirannalla toteuttamiin laittomiin annektointeihin reagoinnista käytävä keskustelu on pidettävä erillään siirtokuntatuotteiden alkuperämerkinnöistä käytävästä keskustelusta. EU:n tulee korostaa Palestiinalaishallinnon suuntaan vaalien järjestämisen tärkeyttä. Demokraattinen hallinto on legitiimi toimija sekä oman kansansa, että kansainvälisen yhteisön suuntaan. Tulisi pyrkiä vaikuttamaan lisäksi Israeliin, jotta Palestiinassa järjestettäviksi aiotut parlamenttivaalit saadaan järjestettyä myös Itä-Jerusalemossa.

Asialista:

Kv. toimet COVID-19-tilanteessa	s. 4
Turkin ja Syyrian tilanne	s. 7
Lähi-idän rauhanprosessi	s. 10

Asia

Kansainväliset toimet COVID-19-virustilanteessa

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 23.03.2020

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Anna-Mari Wong Hämäläinen, POL-30; p. 050 347 7098

Antti Putkonen, KPA-10; p. 050 462 2126

Marko Mäntylä, VNK; p. 050 572 7192

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Ulkoministerit keskustelevat kansainvälisistä toimenpiteistä koronavirus COVID-19-pandemiaan vastaamiseksi. Esillä ovat EU-kansalaisten kotiutukset kolmansista maista ja konsulituki, ns. koronan ulkopoliittikka ja mahdollinen disinformaatio, omat koordinoituidut viestit, sekä pandemian laajemmat ulko- ja turvallisuuspoliittiset vaikutukset.

2. SUOMEN TAVOITE

EU:n tulee vaikuttaa kolmansiin maihin, ettei lentokenttien sulkemisia (paluumahdollisuus) tapahtuisi yllättäen. Kaupallisten toimijoiden tulisi saada operoida näihin maihin siihen saakka, että matkailijat saadaan kotiutettua. Myös humanitaaristen korridorien on tärkeää pysyä avoimina.

Suomi pitää tärkeänä EU:n selkeitä ja yhtenäisiä viestejä koronavirukseen liittyen, ml. globaalilla tasolla ja keskeisten kolmansien maiden suuntaan. On tärkeää, ettei koronavirusta käytetä kansainvälisissä suhteissa vastakkainasettelun lisäämiseen.

On tärkeää, että EU:lla ja jäsenmailla on tilannekuva koronavirukseen liittyvästä mahdollisesta hybridivaikuttamisesta ja disinformaatiosta; pyrkimys EU:n ja jäsenmaiden yhteisiin koordinoituihin toimiin.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ulkoministerit eivät ole keskustelleet koronavirustilanteesta aiemmin. Eurooppa-neuvoston jäsenet ovat keskustelleet tilanteesta kahdesti. Toisessa videoneuvottelussa 17.3. käsiteltiin toimia epidemian hillitsemiseksi erityisesti ulko- ja sisärajojen, lääkinnällisten tarvikkeiden saatavuuden, tutkimuksen edistämisen, EU-kansalaisten kotiinpaluun ja koronaviruksen talousvaikutusten osalta. Eurooppa-neuvoston jäsenet keskustelevat aiheesta seuraavan kerran videoneuvottelussa viikolla 13. Koronavirukseen liittyvää tilannetta on käsitelty eri näkökulmista useissa eri neuvoston kokoonpanoissa ja sektoriministerien videoneuvotteluissa (mm. terveysministerit, sisäministerit, valtionvarainministerit, liikenneministerit).

4. TAUSTA

Koronavirus COVID-19 on jatkanut leviämistään Euroopassa ja monet maat turvautuvat poikkeuksellisiin toimiin liikkuvuuden rajoittamisessa. Tavoitteena on estää mahdollisimman paljon

viruksen leviämistä eri keinoilla. Maailman terveysjärjestö WHO on todennut kyseessä olevan maailmanlaajuisen pandemian.

Matkustusrajoitukset

Pääosa EU-maista on asettanut koronaviruksen vuoksi rajoituksia sisä- ja ulkorajoilleen. Suomen rajanaapureista myös Venäjä on rajoittanut nopeassa tahdissa rajayhteyksiä Eurooppaan Norjan, Puolan ja Valko-Venäjän suuntaan. Suomen tavoin muut Venäjän Schengen-rajanaapurit (Norja, Viro, Latvia, Liettua, Puola) ovat asettaneet rajoitteita maahantulolle.

Valtioneuvoston yleisistunto teki 17.3.2020 päätökset henkilöliikenteen rajoituksista EU:n ulkorajoilla sekä henkilöliikenteen rajoituksista ja rajavalvonnan palauttamisesta EU:n sisärajoille. Valtioneuvoston päätöksen mukaan rajoitukset astuivat voimaan 19.3. ja ne jatkuvat 13.4. saakka. Toimien perusteena on kansanterveydellinen uhka ja vakavat terveydelliset syyt. Suomen linjaus ulkorajaliikenteen rajoittamiseksi on linjassa EU-tasolla koordinoitujen toimien kanssa. Valmiuslain perusteella on lisäksi muun muassa rajoitettu terveydenhuollon alan tarvikkeiden ja lääkkeiden myyntiä, yleisötilaisuuksia sekä siirretty oppilaitoksissa etäopetukseen.

Eurooppa-neuvoston jäsenet keskustelivat videoneuvottelussaan 17.3. komission tiedonannosta eivaltämättömän kolmansista maista EU+ -alueelle suuntautuvan matkustamisen rajoittamisesta ja suositusta rajavalvontatoimista. Koordinoidun eurooppalaisen lähestymistavan tarvetta korostettiin. Michel totesi yhteenvedossaan, että komission suosituksille on laajaa tukea. Ulkorajoja koskien noudatetaan komission ehdottamaa lähestymistapaa. Sen mukaan ei-EU-kansalaiset eivät pääse vierailulle EU-maihin lukuun ottamatta alueella pysyvästi oleskelevia, EU-kansalaisten perheenjäseniä, diplomaatteja, terveysalan työntekijöitä ja henkilöitä, jotka kuljettavat rahtia.

EU-kansalaisten kotiuttaminen kolmansista maista ja konsulituki

EU-maiden päämiesten videoneuvottelussa 17.3. korostettiin EU-kansalaisten kotiinpaluun mahdollistamista. Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Charles Michel totesi yhteenvedossaan, että koordinaatio jatkuu suurlähetystöjen ja EU-edustustojen välillä kolmansissa maissa korkean edustajan ja EU:n ulkosuhdehallinnon tuella. EU-kansalaisten kotiuttaminen järjestetään mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan yhteistyössä. Pelastuspalvelumekanismia hyödynnetään ja yhteisoperaatioihin ohjataan lisää EU-rahoitusta.

Koronaviruspandemian johdosta kymmeniä tuhansia suomalaista matkailijoita on yhä ulkomailla ja pyrkii Suomeen. Matkustusilmoituksen tehneitä on yli 44 000, mutta todellinen määrä on suurempi.

On tärkeää, että kolmansiin maihin vaikutetaan siinä, että lentokenttien sulkemisia ei tapahtuisi yllättäen ja että ko. maat antaisivat kaupallisten toimijoiden operoida maihin siihen saakka, että matkailijat saadaan kotiutettua. Kaupallisia yhteyksiä on vielä hetken ja matkailijoita pyritään ohjaamaan niille. Matkatoimistot tekevät koko ajan töitä saadakseen asiakkaansa kotiutettua eri yhteyksiä käyttäen. Finnair jatkaa liikennöintiä moniin kohteisiin 1.4. saakka ja on viime päivinä lisännyt vuoroja kohteisiin, joissa on paljon matkailijoita. Kaupallisten yhteyksien loputtua niin Suomen kuin EU-kansalaistenkin mahdollisuudet päästä palaamaan vähenevät tuntuvasti ja paine hallituksia kohtaan kotiuttamisen avustamisessa voimistuu.

EU-koordinaatio kotiuttamisen avustamisessa on ollut tiivistä ja jatkuu niin pääkaupunkitasolla kuin myös asemamaissa. Myös pohjoismaiden ja NB8-yhteistyö on ollut jatkuvaa.

Eräät maat ovat jo aktivoineet pelastuspalvelumekanismien, jonka osarahoituksella voidaan toteuttaa yhteiseurooppalaisia kotiutuslentoja kolmansista maista. Osa jäsenmaista on myös toteuttanut tai toteuttamassa kansallisia lentoja, joille on tarjottu paikkoja muidenkin EU-maidenkin kansalaisille. On

tärkeää, että ko. kotiutuslennot laskeutuisivat Euroopassa lentoasemille, josta vielä Euroopan sisäisiä kaupallisia yhteyksiä käyttäen matkailijat pääsevät palaamaan kotimaihinsa.

Eteen voi myös tulla tilanne, että pelastuspalvelumekanismien kautta ei pystytä kaikkia matkailijoita auttamaan. Myös tässä tilanteessa pohjoismaiden ja NB8-yhteistyö on tärkeää. Valtaosalla ulkomailla ei ole sellaista vakuutusurva, joka kattaa kriisitilanteissa koituvat evakuoitokustannukset. Ulkoministeriö ja edustustot kartoittavat niitä matkailijoita, jotka tulevat tarvitsemaan avustusta kotiinpaluussaan.

Koronavirusepidemian geopolittiset ja taloudelliset vaikutukset

On alettu puhua ns. koronan ulkopoliitikasta. Tällä tarkoitetaan sitä, että tietyt maat saattavat käyttää koronaa hyväkseen poliittisessa ja muussa painostuksessa. Koronavirusta on hyödynnetty informaatiovaikuttamisessa.

Koronaviruksella arvioidaan olevan erittäin suuret ja vahingolliset vaikutukset euroalueen ja EU:n talouksille. Kaiken kaikkiaan komission perusskenaario on, että EU:n BKT:n supistuu 1,1 prosentilla v. 2020 COVID-19:n seurauksena. EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden koordinoitu toiminta on avain taloudellisten vaikutusten lieventämiseen. Myöskään skenaarioita, joissa pandemian vaikutukset olisivat suuremmat, ei voida poissulkea.

Asia

Turkin ja Syyrian tilanne

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 23.03.2020

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Mika Ruotsalainen, EUR-40, +358 295 350 305

Johanna Lammi, EUR-20, +358 50 306 3383

Petra Paasilinna, ALI-10, +358 50 478 3840

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Neuvoston käsittelyssä huomioidaan ajankohtainen tilanne ja viimeisimmät korkean tason kontaktit. Turkin osalta käsittelyn painopiste tulee olemaan Turkin muuttoliiketilanteessa, mutta esille nousevat mahdollisesti myös EU:n ja Turkin väliset suhteet laajemmin. Syyrian osalta esillä ovat ainakin tulitauon pitäminen ja Idlibin tilanteen kehittyminen jatkossa.

2. SUOMEN TAVOITE

EU-Turkki julkilausuman 2016 asianmukainen toimeenpano tulee varmistaa. EU:n muuttoliiketyhteistyötä Turkin kanssa tulee jatkaa yhdessä sovitulta pohjalta. Tavoitteena EU:n ulkorajoilla tulee olla järjestäytynyt toiminta kansainvälisten normien pohjalta ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Tuemme EU-instituutioiden keskusteluja Turkin kanssa tilanteen ratkaisemiseksi.

Syyrian ja erityisesti Idlibin tilanteen osalta keskeistä on Venäjän ja Turkin sopiman Idlibin tulitauon pitäminen ja Idlibin alueen humanitaariseen tilanteeseen vastaaminen. EU-Turkki –julkilausuman toimeenpanoa ei tule kytkeä Syyrian ja Idlibin tilanteeseen. Ratkaisua Syyrian konfliktiin tulee yhä hakea YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 2254 (2015) mukaisesti syyrialaisvetoisen poliittisen prosessin kautta. On mietittävä, miten EU voi olla tässä tukena.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ylimääräinen ulkoasiainneuvosto käsitteli 6.3.2020 Turkin ja Syyrian tilannetta ja hyväksyi EU:n julkilausuman Idlibin kriisistä ja tilanteesta Turkin vastaisilla EU:n ulkorajoilla.

EU:n ja Turkin välisten keskustelujen kehittyminen vaikuttaa neuvoston käsittelyn sisältöön. Syyrian tilanteen käsittelyyn puolestaan vaikuttaa Venäjän ja Turkin Idlibistä tekemän sopimuksen ja erityisesti tulitauon pitäminen, M4-moottoritien turva-alueen yksityiskohdista sopiminen ja yhteispartioinnin aloittaminen.

4. TAUSTATurkki; muuttoliiketyhteistyö

Turkin presidentti Recep Tayyip Erdoğan ilmoitti 29.2.2020, ettei Turkki enää estä ihmisiä poistumasta Turkista EU:n alueelle. EU:n puolelta ilmoitettiin pian Turkille tarve palata vuoden 2016 EU-Turkki julkilausuman toimeenpanoon sekä ilmaistiin solidaarisuutta Kreikalle ja muille EU:n rajavaltioille. EU:n instituutioiden johto otti Turkin ilmoituksen jälkeen aktiivisen toimintalinjan.

Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Charles Michel vieraili pian muun EU:n johdon kanssa Kreikassa ja Turkissa. EU:n sisä- ja ulkoministerit pitivät nopealla aikataululla ylimääräiset kokoukset.

Turkin presidentti Erdoğan vieraili tämän jälkeen Brysselissä 9.3. tavaten uudelleen Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Michelin sekä komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenin. He valtuuttivat korkea edustaja Josep Borrellin kartoittamaan ratkaisuja Turkin ulkoministeri Mevlüt Çavuşoğlun kanssa. Keskusteluissa on esillä muuttoliiketilanne vuoden 2016 julkilausuman pohjalta. Tämän lisäksi esille nousevat mahdollisesti laajemmin EU:n ja Turkin väliset suhteet. Turkki on nostanut esille muun muassa tulliliiton uudistamisen sekä viisumivapauden, jotka ovat mukana vuoden 2016 julkilausumassa. EU-Turkki -suhteet ovat jo pidempään olleet eri syistä jännitteiset, ja neuvosto on linjannut, ettei Turkin EU-lähentymisessä ole Turkin kehityksestä johtuen edellytyksiä edetä. Samalla EU on korostanut erityisesti muuttoliiketyhteistyön jatkamisen tärkeyttä.

Muuttoliikepaine Kreikan Turkin vastaisella rajalla kasvoi voimakkaasti presidentti Erdoğanin 29.2. ilmoituksen jälkeen. Turkki kertoi välittömäksi syyksi toimilleen pakolaistilanteesta aiheutuvan taakan ja kustannukset. Ilmoituksen jälkeen siirtolaisia ja pakolaisia siirtyi ja siirrettiin Turkin sisältä etenkin Kreikan ja Turkin välisen maarajan tuntumaan. Kreikan tehostettua rajavalvontaansa niin maa- kuin merirajoillaan ovat tulijamäärät kuitenkin jääneet Turkin kovasta retoriikasta huolimatta vähäisiksi ja tilanne rajoilla on osin normalisoitunut.

EU:n ja Turkin välinen muuttoliiketyhteistyö pohjautuu vuosien 2015-2016 muuttoliiketikriisin yhteydessä maaliskuussa 2016 Turkin kanssa yhdessä hyväksytyyn julkilausumaan. Keskeinen osa julkilausumaa oli Turkin pakolaisavun koordinaatiovälineen (Facility for Refugees in Turkey, FRIT) perustaminen. FRIT:n kautta tuetaan 6 miljardilla eurolla Turkissa olevien Syyrian pakolaisten humanitaaristen ja kehitystarpeiden tyydyttämistä. Toistaiseksi tuesta on maksettu noin 3,2 miljardia euroa, mutta koko 6 miljardia euroa on ohjelmoitu. Koordinaatiovälineen rahoittamat projektit päättyvät viimeistään vuoden 2025 puoliväliin mennessä. Tuen keskeisiä aloja ovat koulutus, terveys, paikallinen infrastruktuuri, suojele- ja sosiaalinen inkluusio sekä perustarpeiden tyydyttäminen.

Turkki on eniten pakolaisia vastaanottaneita maita maailmassa. Turkissa on noin 4 miljoonaa pakolaista, joista noin 3,6 miljoonaa on syyrialaisia. Turkki on pitänyt EU:n suuntaan aiemminkin esillä vaatimusta lisärahoituksesta pakolaistilanteen helpottamiseksi. EU:n ja Turkin välinen muuttoliiketyhteistyö on aiemmin toiminut verraten hyvin Turkin ajoittaisista kovista puheista ja haasteista huolimatta. Julkilausuman myötä muuttoliike Eurooppaan väheni merkittävästi.

Syyria

Syyrian hallinto, pääosin Venäjän ja osittain edelleen myös Iranin tuella, eteni viimeisten kapinallisalueiden valtaamisessa Idlibissä, kunnes Venäjä ja Turkki sopivat tulitauosta 5.3. Sotshin sopimuksen lisäpöytäkirjassa. Tulitauko on pitänyt melko hyvin. Tilanteen kehittymistä seurataan. Toiveena on tulitauon jatkuminen, mutta todennäköisempää on sodan uusi eskaloituminen jollain aikavälillä, kunnes Syyrian hallinto on saanut Idlibin haltuunsa. Venäjän ja Turkin lisäpöytäkirjassa sovittiin myös turva-alueesta M4-valtatien molemmin puolin. Sen yksityiskohdista päätettiin sovitulla tavalla 7 päivän kuluessa. Lisäpöytäkirjan sisältämä yhteispartiointi M4-valtatietä pitkin alkoi sovitulla tavalla 15.3., mutta lyhennetyllä reitillä johtuen kapinallisten ja paikallisväestön vastustuksesta.

Venäjän ja Turkin suhteet olivat tulitaukoa ennen räjähdysherkässä tilassa Syyriassa. Yksi käännekohta oli 28.2. tehty isku, jossa kuoli ainakin 33 turkkilaissoitlasta. Turkki kiihdytti tämän jälkeen sotatoimiaan huomattavasti. Venäjä katsoo, ettei Turkki ole Sotshin sopimuksen mukaisesti varmistanut terroristien toiminnan lakkaamista. Se katsoo olevansa ainoa valtio, jonka sotilaat ovat Syyriassa legitiimin hallituksen kutsusta ja muiden olevan siellä kansainvälisen oikeuden vastaisesti. Syyrian hallinto sai tulitaukosopimuksessa pitää kaikki ne alueet, jotka se Idlibistä onnistui ennen tulitaukoa valloittamaan.

Venäjän ja Turkin lisäksi myös useilla muilla mailla on intressinsä sodassa. Syyrian tilanteen ratkaisu kestäväällä tavalla vaatisi edelleen syyrialaisvetoisen poliittisen prosessin YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 2254 (2015) mukaisesti. Poliittiseen prosessiin liittyvät päätöslauselmassa myös muun muassa uuden perustuslain luonnostelu sekä tavoite perustuslain mukaisista vapaista ja oikeudenmukaisista vaaleista. Perustuslakikomitean syksyllä 2019 alkanut työ on pysähdyksissä johtuen Syyrian hallinnosta, joka odottanee vuoden 2021 syksyn vaaleja ennen komitean työn saattamista loppuun.

Syyrian kriisi on maailman laajimpia humanitaarisia kriisejä ja maailman suurin pakolaiskriisi. Avun tarpeessa on yli 11 miljoonaa ihmistä, ja YK:n mukaan rahoitustarve vuodelle 2020 on kaikkiaan noin 3,5 miljardia dollaria. Syyrian tilanne ei tällä hetkellä mahdollista pakolaisten turvallista, vapaaehtoista ja kansainväliseen oikeuteen perustuvaa paluuta. Suomen tuki Syyriaan on ollut yli 200 milj. euroa vuosina 2011–2019. Vuoden 2020 suunniteltu tuki on noin 23 milj. euroa. Ylimääräisessä ulkoasiainneuvoston kokouksessa 6.3.2020 hyväksytyssä julkilausumassa luvataan lisätä komission humanitaarista apua Luoteis-Syyriaan 60 milj. eurolla sekä tukea alueen siviileille.

Asia

Lähi-idän rauhanprosessi (MEPP)

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 23.3.2020

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Jussi Soini, ALI-10, +358505243724

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Lähi-idän rauhanprosessi (MEPP). Keskustelu keskittyy siihen, voisiko Yhdysvaltojen MEPP-aloitetta käyttää hyödyksi ja edistää kansainvälisesti sovittujen parametrien mukaisen rauhanprosessin jatkumista. Keskustelujen pohjana toimii EU:n MEPP erityisedustajan raportti kontakteistaan eri toimijoiden kanssa. Lisäksi kokouksessa on tarkoitus pitää Lähi-itään keskittyvä videokonferenssi USA:n ulkoministeri Pompeon kanssa.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomi pitää tärkeänä keskustella EU:n toimista ja asemoitumisesta jatkossa. Suomi tavoittelee EU:n yhtenäistä, proaktiivista, rauhanratkaisuun tähtäävää ja kansainvälisen oikeuden periaatteita kunnioittavaa roolia.

Suomen kanta Israelin ja Palestiinan välisen konfliktin ratkaisuun on muuttumaton. Tavoitteena on osapuolten välisten neuvotteluiden avulla saavutettava kahden valtion ratkaisu.

Kaikki siirtokuntarakentaminen on kansainvälisen oikeuden vastaista ja vaarantaa tulevan Palestiinan valtion elinkelpoisuuden.

EU:n viesteinä ulkoministeri Pompeolle tulisi olla, että rauhanratkaisun valmistelussa konfliktin molempien osapuolten tulisi olla mukana ja sen tulisi noudattaa kansainvälistä oikeutta ja -sopimuksia.

EU:n on seurattava Israelissa osin epäselvän sisäpoliittisen tilanteen takia jatkuvaa kovaa retoriikkaa mm. siirtokuntarakentamista koskien ja tarvittaessa reagoitava yhtenäisesti, kansainväliseen oikeuteen perustuvaa kantaamme korostaen. Israelin Länsirannalla toteuttamiin laittomiin annektointeihin reagoinnista käytävä keskustelu on pidettävä erillään siirtokuntatuotteiden alkuperämerkinnöistä käytävästä keskustelusta.

EU:n tulee korostaa Palestiinalaishallinnon suuntaan vaalien järjestämisen tärkeyttä. Demokraattinen hallinto on legitiimi toimija sekä oman kansansa, että kansainvälisen yhteisön suuntaan. Tulisi pyrkiä vaikuttamaan lisäksi Israeliin, jotta Palestiinassa järjestettäviksi aiotut parlamenttivaalit saadaan järjestettyä myös Itä-Jerusalemossa.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Israelin ja Palestiinan rauhanprosessi on pitkästä aikaa kansainvälisen huomion kohteena USA:n julkaistua konfliktia koskevan Peace for Prosperity –aloitteensa 28.1.2020. Useiden arvioiden mukaan aloite itsessään ei kuitenkaan voi toimia pohjana mahdollisille keskusteluille, sillä se on selkeästi Israelia suosiva, hylkää kansainvälisen oikeuden periaatteet ja rauhanprosessista aiemmin annetut YK-

päätöslauselmat. Palestiinalaishallinto on myös torjunut aloitteen jyrkkäsanaisesti. Aloitteella sekä sen julkistamisajankohdalla vaikuttaa olleen merkittäviä sisäpoliittisia tavoitteita niin USA:ssa kuin Israelissakin.

Lähi-idän rauhanprosessista keskusteltiin pitkästä aikaa ulkoasiainneuvoston yhteydessä 20.1.2020.

4. TAUSTA

Israelin ja Palestiinan rauhanprosessi (MEPP) nousi hiljaiselon jälkeen taas kansainvälisen politiikan puheenaiheeksi, kun USA:n presidentti Trump julkaisi uuden "Peace for Prosperity" -aloitteen 28.1.2020. Suunnitelma hylkää kansainvälisen oikeuden lähtökohtana konfliktin ratkaisuyrityksille, mukaan lukien konfliktista aiemmin annetut YK-päätöslauselmat. Suunnitelmaa on kritisoitu siitä, että hyväksymällä israelilaissiirtokunnat Länsirannalla se legitimoit voimankäytön valtionrajojen muuttamisessa. Palestiinalaisvaltio koostuisi Gazasta ja Länsirannan hajanaisista osista, jotka yhdistettäisiin toisiinsa tunnelein ja maantein. Jerusalem tulisi Israelin valtion jakamattomaksi pääkaupungiksi, Palestiinan pääkaupunki sijoitettaisiin Itä-Jerusalemin pohjoispuolella olevaan Shuafatin lähiöön. Suunnitelmassa siis hyväksytään 1967 jälkeen tapahtunut Itä-Jerusalemin ja Länsirannan israelilaistamisen. Siinä myös kielletään palestiinalaispakolaisten paluuoikeus ja katsotaan, että palestiinalaispakolaisista vastaava YK-järjestö UNRWA tulisi lakkauttaa.

Yhdysvaltain aloitteen vastaanotto on vaihdellut. Myönteisenä pidetään ainakin sitä, että aloite on tuonut Israelin-Palestiinan konfliktin osaksi kansainvälisen politiikan agenda. Erityisesti kansainvälisen oikeuden ensisijaisuuden hylkääminen on saanut kritiikkiä jopa Israelia perinteisesti ymmärtäviltä mailta. Toisaalta monet arabimaat ovat välttäneet jyrkästi kritisoimasta suunnitelmaa.

Yhdysvallat tunnusti joulukuussa 2017 Jerusalemin Israelin pääkaupungiksi ja maaliskuussa 2019 Golanin kukkulat osaksi Israelia. Marraskuussa 2019 ulkoministeri Pompeo kertoi, ettei USA pidä enää ainakaan kaikkia siirtokuntia kansainvälisen oikeuden vastaisina.

Suunnitelman lisäksi kansainvälistä yhteisöä huolestuttavat Israelin annektointiaikeet miehityillä alueilla, siirtokuntarakentamisen jatkaminen sekä muut pyrkimykset syventää miehitystä. Palestiinalaisten sisäinen jakautuminen (Fatah-Hamas, Länsiranta-Gaza-Itä-Jerusalem) ja palestiinalaishallinnon demokratiavaje entisestään vaikeuttavat mahdollisuuksia saada rauhanratkaisu.

Pääministeri Netanjahu ilmoitti 25.2. suunnitelmasta rakentaa 3500 asuntoa ns. E1-alueelle Itä-Jerusalemiin. Kyseisen E1-siirtokunnan rakentamista on pidetty siirtokuntarakentamisen ”suurimpana” punaisena linjana, jota mm. presidentit Bush ja Obama ovat vastustaneet. Alueen sijainti on hankala, koska sinne tapahtuva siirtokuntarakentaminen käytännössä katkaisisi palestiinalaisalueen kahtia ja voisi sitä kautta estää palestiinalaisvaltion syntymisen. Netanjahun ilmoitus linkittyy hänen edeltävän viikon ilmoitukseensa siirtokuntien rakentamisesta Jerusalemin ja Betlehemin välille. On mahdollista, että USA hyväksyy Israelin annektointisuunnitelmat lähikuukausina. EU:n korkea edustaja Borrell tuomitsi uudet siirtokunnat lausunnossaan 28.2.

Israelissa keväällä 2019 järjestetyt vaalit uusittiin toisen kerran 2.3.2020. Alustavien tulosten mukaan vaalien voittajaksi itsensä julistaneen pääministeri Netanjahun Likud-puolue on vaalien suurin puolue. Netanjahun koalitio jäi alustavien tulosten perusteella kuitenkin kolmen paikan päähän enemmistöstä ja maallinen oikeistopuolue Yisrael Beitenu ilmoitti tuestaan Netanjahun pääkilpailijalle, Sinivalkoisen liittouman Benny Gantzille. Gantzkaan ei onnistunut ainakaan heti muodostamaan hallitusta Arabipuolueiden avulla, sillä kaksi Sinivalkoisen liittouman edustajaa ei suostunut yhteistyöhön arabilistan kanssa. Hallitusneuvotteluista odotetaan taas vaikeita ja mahdollisia skenaarioita ovat yhä Netanjahun vetämisen oikeistohallituksen muodostaminen, Gantzin vähemmistöhallitus, yhtenäishallitus tai neljännet vaalit. Israelin epävakaa sisäpoliittinen tilanne tulee heijastumaan myös

Israelin ja Palestiinan väliseen konfliktiin. Kova retoriikka, ml. siirtokuntarakentamista koskien tulee jatkumaan.

Palestiinan osalta ongelmia ovat erityisesti poliittinen jakautuminen Länsirannalla valtaansa pitävän Fatahin ja Gazan alueella hallitsevan Hamasin välillä sekä Palestiinalaishallinnon demokratia- ja legitimititeettivaje. 2006 alkanut Fatahin ja Hamasin välirikko on yhä syvä eikä poliittista yhdentymistä ole näköpiirissä. Myöskään parlamenttivaaleja ei ole Palestiinalaisalueella järjestetty 2006 jälkeen. Presidentti Abbas lupasi YK:n yleiskokousviikolla 2019 järjestää vaalit, mutta lupauksen toteutuminen ei ole todennäköistä. YK:n pääsihteerin MEPP-erityiskoordinaattori Mladenovin mukaan 1) vaalit tulee järjestää kattaen koko miehitetyn Palestiinalaisalueen ml. Itä-Jerusalem vaalilainsäädännön ja parhaiden käytänteiden mukaisesti, 2) sekä presidentin- että parlamenttivaalit ovat välttämättömät selkeästi määritellyssä ja kohtuullisessa aikataulussa; 3) palestiinalaisten kesken tarvitaan laaja yhteisymmärrys vaalien suorittamisen modaliteeteista.

EU:n tuomioistuin vahvisti marraskuussa 2019, että kaikissa Israelin siirtokunnista peräisin olevissa tuotteissa tulisi olla siirtokunta-alkuperän osoittava erillismerkintä kuluttajan oikeuksien toteutumiseksi. Päätöksessä ei ollut mitään yllättävää, vaan siinä vahvistettiin olemassa olevat käytännöt ja sopimukset. Seuranta- ja toimeenpanovalta asiassa on jäsenvaltioilla.

YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto (OHCHR) julkaisi helmikuussa ”mustan listan” yrityksistä, jotka toimivat miehityillä alueilla. Israel ja Yhdysvallat reagoivat voimakkaasti, kun taas palestiinalaiset toivottivat sen tervetulleeksi. Sekä alkuperämerkintöjä koskeva EU-tuomioistuimen päätös sekä OHCHR:n yrityslista ovat herättäneet voimakkaita reaktioita Israelissa ja Yhdysvalloissa. Alkuperämerkintäkeskustelua viritellään välillä yhtenä reagointimahdollisuutena annektointeihin. Tämä kytkös tulee välttää, koska alkuperämerkinnät eivät ole rangaistus, vaan osa kuluttajan tiedonsaantioikeutta, jolla on perustansa myös EU:n ja Israelin välisissä sopimuksissa.

EU:n MEPP-politiikassa kuten yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa laajemminkin haasteena on ollut tehokasta kannanmuodostusta vaikeuttanut yhtenäisyyden puute. EU on jatkanut 2016 tammikuisiin MEPP-päätelmiin viittaamista EU-kantana. EUSR MEPP Terstalin johdolla on pohdittu MENA-päällikkötasolla pienryhmissä tapoja saada EU:n MEPP-politiikka tehokkaammaksi. Terstal on myös tavannut laajalti alueen poliittisia toimijoita. EU:n onkin keskusteltava Israelin ja Palestiinan välisestä konfliktista alueen arabivaltioiden sekä myös Israelin kanssa, toimitusministeriön aikana virkamiestasolla.

LIITTEET

Asiasanat	Syyria, Turkki, UAN Ulkoasiainneuvosto, YUTP, Lähi-idän tilanne, epidemiat
Hoitaa	STM, UM
Tiedoksi	EUE, LVM, MMM, OKM, OM, PE, PLM, SM, TEM, TPK, TULLI, VM, VNK, YM
